

proposta didàctica

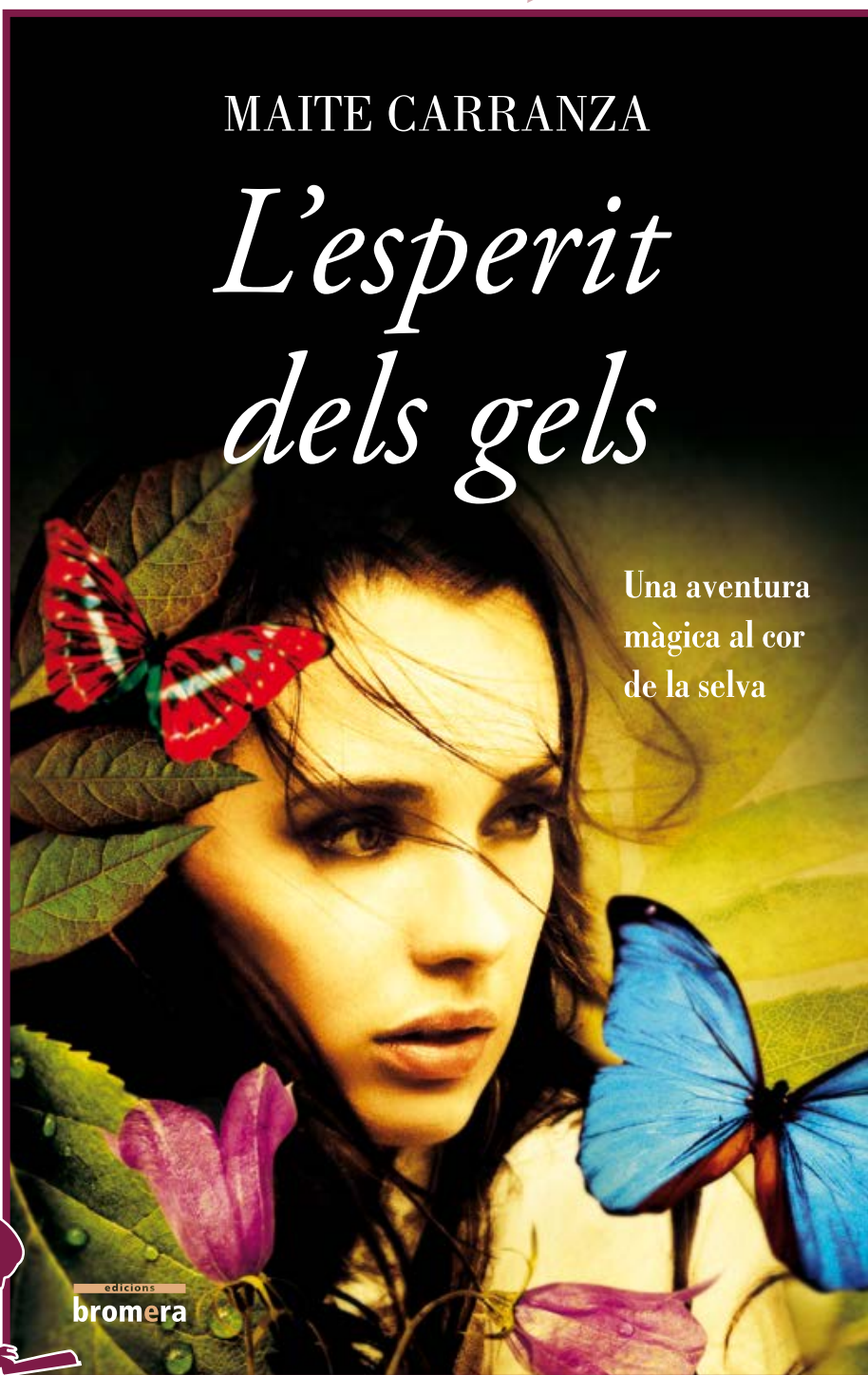
MAITE CARRANZA

*L'esperit
dels gels*

Una aventura
màgica al cor
de la selva

www.bromera.com
edicions

bromera

Otília vol ser periodista i, per això, segueix el seu olfacte a la recerca d'un reportatge interessant, una recerca que la durà a trobar-se amb un xiquet mig esquimal que persegueix una presència misteriosa. Sense quasi adonar-se'n, Otília es veurà embolicada en les vicissituds d'un estrany esperit dels gels que l'espantarà a abandonar la seua família i seguir un capità de vaixell, D. J., des de la gèlida Groenlàndia fins al cor de l'Amazones. Una aventura amb trets clàssics en la qual es trobaran embolicats joves, xiquets i antropòlegs.

Maite Carranza (Barcelona 1958) és una de les escriptores de literatura juvenil més reconegudes del nostre país. A més, té una àmplia obra que ha gaudit també del favor del públic. En particular, la seua trilogia sobre *La guerra de les bruixes* ha tingut eco a escala internacional.

ACTIVITATS PRÈVIES A LA LECTURA

- El llibre té un rerefons bàsicament ecologista, per la qual cosa interessa treballar aquest tema amb anterioritat a la introducció de la novel·la en l'alumnat. Es pot començar amb un debat sobre ecologia que tracte de mostrar els temors de l'alumnat sobre l'evolució del nostre planeta. Les preguntes que podrien guiar aquest primer acostament poden ser:
 - Com penseu que es troba el nostre medi natural? Creieu que està en perill?
 - Com afecten la contaminació, el desenvolupament econòmic i les males pràctiques la nostra vida quotidiana?
 - Qui penseu que té més responsabilitat en el deteriorament ecològic del nostre entorn?
 - Quines mesures es prenen a casa per tal de canviar aquesta situació?
- La localització de la novel·la és bastant exòtica i, possiblement, l'alumnat (i el professorat) desconega la geografia dels dos espais principals: Groenlàndia i l'Amazones. Seria interessant fer un treball sobre aquestes localitzacions, un passeig pel mapa que permeta conèixer els principals punts on transcorre la novel·la i, en el cas de l'Amazones, una entrada a aquesta enorme selva pràcticament desconeguda a Europa. Recomanem seguir el transcurs del riu i buscar també informació sobre les ciutats més importants per on passa o pròximes: Iquitos, Leticia, Manaus i Belém do Pará. Una xicoteta investigació sobre la història d'aquestes ciutats ajudarà a entendre el procés colonitzador i l'opressió dels pobles indígenes que dura fins a l'actualitat.

El format de l'activitat pot ser en grup (quatre grups per a quatre ciutats) i l'exposició oral, a través de murals o, si es desitja elaborar més la presentació de treballs,

un treball extens escrit. Pot ser de molta ajuda la col·laboració del docent d'història per a una tasca en comú.

- En vista que es tracta d'un viatge de cap a cap del planeta, es pot suggerir també la planificació per part de l'alumnat d'un viatge especial al voltant del món. Aquesta activitat pot servir, d'una banda, per a treballar els textos de planificació (objectius, dates, ciutats, etc.) i, d'una altra, per a aportar algunes reflexions sobre els llocs que vulga visitar l'alumnat. També en aquest cas pot ser de molta ajuda la col·laboració del docent de geografia i història.
- Un dels temes principals de la novel·la és la presència d'un misteriós esperit dels gels que, d'alguna manera, encarna les forces de la naturalesa. Recorda d'alguna manera el sintoisme japonès i d'altres formes d'animisme. Segons el que s'haja suggerit anteriorment a l'alumnat, es pot demanar un treball sobre l'animisme o, senzillament, comentar a l'aula, després d'una xicoteta recerca a Internet, els orígens d'aquestes creences i la importància que tenen encara hui en dia per als pobles indígenes ja que suposen una forma d'objectivar el seu amor per l'entorn.
- Un altre aspecte interessant del llibre és el relacionat amb el vaixell. Es pot convidar un mariner experimentat perquè conte a l'alumnat algunes anècdotes relacionades amb la vida a la mar: el tràfec dels ports, les rutines a bord, les perspectives de futur, etc.
- El llibre comença amb el personatge d'Anarfiq deambulant pel port de Nuuk. Aquest personatge mestís té sang esquimal. Es pot demanar a l'alumnat que investigue pel seu compte sobre aquest curiós poble que es reparteix per territoris com Groenlàndia, Alaska o el Canadà. És important que isca a la llum la reflexió sobre el seu nom (inuit, yupik, esquimal) i que no se sume a uns altres treballs sinó que siga més prompte una manera de satisfer la curiositat sobre un element poc conegut.
- Finalment, com a introducció i motivació a la lectura es pot demanar a la classe que elabore un text en què ells mateixos es vegem embarcats en un vaixell de càrrega sense rumb clar: què farien, on anirien, com tractarien de sobreviure, etc.

ACTIVITATS DURANT LA LECTURA

- Otilia vol ser periodista encara que té una visió un poc idealitzada de la professió que, en general, tendeix a ser bastant rutinària. Si no s'ha pogut convidar un mariner, es pot tractar de convidar un periodista que narre quines són les seues rutines i també quins consells pot donar als joves als quals els atraga la professió.
- Si es prefereix realitzar un text, depenent del nivell de l'alumnat, es pot demanar una notícia relacionada amb el centre o un reportatge sobre alguns dels temes que

apareguen al seu currículum i que pugui ser coordinat amb un altre docent per tal de no carregar-los o doblar treballs.

- La tècnica literària utilitzada per Carranza per mostrar els personatges principals sembla bastant cinematogràfica ja que enllaça les escenes inicials com canviant el punt de vista de la càmera. Es pot demanar a la classe que tracte de localitzar i descriure aquesta tècnica i amb què la relacionen intentant que establisquen un enllaç entre cinema i literatura. També és interessant veure quines possibilitats ofereix aquesta visió (per exemple, poder veure el personatge «des de fora»).
- El darrer protagonista que apareix és D. J., que es presenta d'una manera un poc estereotipada però que permet, amb poques pinzellades, obtindre una impressió bastant àmplia sobre ell. Es pot llegir el següent text perquè l'alumnat done la seua opinió sobre el personatge.

«Va badallar. Qualsevol distracció era bona per tal de no haver de sentir les incongruències d'aquell capità danés que li engaltava per enèsima vegada, el relat de les seves desventures.

Es va recolzar al taulell i mirà d'entretenir-se amb alguna fotesa. Estava baldat, malgrat que era jove i fort estava baldat. Feia dos dies que pintava el vaixell i li feien mal totes les articulacions. La tripulació l'havia abandonat una altra vegada, com tres mesos enrere, a causa del que ells en deien "les seves manies". I per acabar-ho d'adobar ja feia més d'una hora que s'estava en aquella incòmoda posició sense perspectives d'escapatòria.

Havia entrat a la taverna, dutxat i afaitat, per remullar-se la gola amb cervesa negra i començar així la primera ronda de la nit; però aquella balena danesa, que semblava tretxa d'una capsxa de tabac de pipa, l'havia engrapat amb les seves manasses i l'havia empresonat entre el taulell i ell. Fugir amb qualsevol excusa hauria estat prou motiu per començar una baralla.» (p. 25)

- Tot seguit es pot llegir el fragment següent per contrastar les inferències de l'alumnat respecte de la presentació anterior.

«Caminava amb elegància i el seu aire distingit destacava entre la vulgaritat de la marineria. Era alt, força més alt que els navegants autòctons i japonesos. Tenia l'alçada dels danesos i els canadencs, però la pell colrada i els cabells negres el diferenciaven dels nòrdics rossencs. En D. J. era diferent en molts aspectes, provenia de latituds més càlides i d'una família culta i benestant. Havia trepitjat i assaborit les universitats de mig Europa fins que van començar els problemes polítics, els embolics i els deutes. I sobtadament, quan els pares somniaven veure'l convertit en un doctor de prestigi, abandonà la vida plàcida de l'universitari pel contraban. La família remogué cel i terra fins que es reteren a l'evidència:

el seu fill havia desaparegut. Vuit anys després, convertit en patró del seu propi mercant, traficant sota bandera liberiana i força conegut en tots els ambients portuaris de l'Atlàntic nord, en D. J. se sentia definitivament lligat al mar, a l'alcohol i a la incertesa.» (p. 26-27)

- L'alumnat tindrà més dificultats per a situar en el seu món el professor Peddeckoe i el seu deixeble Wifred. Encara que la visió de la novel·la frega de vegades la paròdia, el ben cert és que tant l'explotació dels becaris com l'endogàmia a més de l'egolatria són aspectes molt presents, per no dir pràcticament dominants, en la institució acadèmica. Per a això es pot llegir algun article dels que circulen per internet (<http://www.corruptio.com/web/expcuesta/ElPaisCuesta.pdf> o www.corruptio.com/web/prensa/lv1.jpg) o tractar d'explicar el problema a classe. Possiblement als joves que vulguen anar a la universitat els atraurà el tema.
- L'home de les illes o Youq es descriu lentament al llarg dels capítols 6 i 8. El lector no es fa una imatge més o menys clara de què es tracta fins ben entrada la novel·la. Per dissecionar aquesta tècnica es pot demanar a la classe que localitze i unisca en un únic text tota la informació que apareix sobre l'esperit per tal de llegir-la com un sol text. Es pot tractar de reflexionar sobre la diferència de percepció entre l'original i el text creat.
- A la pàgina 91 es dona un primer punt de gir amb el primer canvi de la relació entre Otilia i D. J., i posteriorment amb l'entrada al vaixell del professor Peddeckoe. Es pot comentar amb l'alumnat la funció d'aquests punts de gir en les narracions i tractar de posar exemples del cinema, en especial dels thrillers, que utilitzen aquest recurs de manera generalitzada i en ocasions molt enginyosa.
- També al capítol 14 es trau a col·lació, encara que siga per retratar la confusió del professor, el problema de la desaparició d'Otilia. Pot ser un bon moment per a recuperar algun dels treballs de l'inici i comentar què faria l'alumnat si volguera fugir d'alguna cosa o escapar-se de la seua vida actual. Interessa deixar clar que es tracta d'un exercici de ficció i que no tractem d'ajudar-los en una fugida de casa.
- Els personatges es mouen per motivacions bastant egoïstes, almenys a l'inici de la narració. Es pot usar aquesta circumstància per interrogar l'alumnat:
 - Què penseu de l'actitud de D. J.? Vendríeu vosaltres el Youq a Peddeckoe?
 - L'article d'Otilia pot posar també fi al Youq, què creieu que és més important, la carrera de periodista o les condicions de vida de l'esperit?
 - A Peddeckoeu el mou la seua ambició científica, a pesar de ser una persona molt prestigiosa. Quins límits penseu que ha de tindre la ciència? S'ha de posar el coneixement per damunt de la resta de coses?

- El viatge cap a l'Amazones per a buscar el poble untsuri shuar és un altre punt de gir a la novel·la, pràcticament a la meitat. Es pot reflexionar amb l'alumnat la raó per la qual l'autora du a terme aquest canvi tan radical.
- D'una banda, es dona una visió d'aquest poble bastant estereotipada i no necessàriament lligada a la seua situació actual. Existeix informació en Internet sobre els jíbaros, com se'ls ha anomenat tradicionalment, bastant més realista. (<http://www.guiapuyo.com/shuar.php>). Una consulta ajudaria a combatre els estereotips.
- Novament, a més, sorgeix un nom indígena en contraposició amb el nom amb el qual es coneix aquest poble. Es pot lligar amb el tema dels inuit i intentar arribar a alguna conclusió sobre la identitat i els noms.
- Si es considera convenient, es poden integrar totes aquestes reflexions en un treball més ampli que incloga la informació sobre la geografia dels dos llocs, l'animisme, la qüestió identitària, i la colonització occidental i els seus efectes destructius en el medi ambient i en les formes de vida tradicionals.
- Tot i que resulte difícil de creure, encara és possible trobar tribus indígenes desconegudes en alguns territoris de la terra, i l'Amazones n'és un (<http://www.elperiodico.cat/ca/noticias/societat/descoberta-una-nova-tribu-indigena-lamazones-688265>). Aquests encontres també provoquen una sèrie de dubtes ètics i morals ja que, d'una banda, es tracta de trencar l'equilibri amb l'entorn de què gaudeixen els indígenes; però, d'una altra, no acostar-nos a ells seria negar-los la possibilitat que accedisquen als avanços de la civilització (a pesar que molts d'aquests avanços no siguen especialment envejables). A través de la notícia o d'altres notícies que troben en la xarxa i del capítol 33 en el qual els protagonistes entren en contacte amb els untsuri shuar, es pot tractar d'establir un debat a classe. Es pot lligar també amb la pervivència de les llengües minoritàries a Europa o amb la pervivència de determinades tradicions cruels, masclistes o discriminatòries.
- La novel·la acaba de manera més o menys d'acord amb la fi de les novel·les d'aventures clàssiques. Pot ser un moment per a recordar finals d'uns altres llibres i pel·lícules similars i reflexionar sobre el perquè d'aquesta tradició no escrita.

ACTIVITATS POSTERIORES A LA LECTURA

És important fer veure a l'alumnat l'estructura que ha seguit l'autor amb la divisió en múltiples capítols. Es pot demanar que realitzen una divisió per capítols que se cenyisca més a l'estructura temàtica del llibre (dos grans parts, subdividides en diverses trames).

Finalment, la relació amb D. J. acaba també de manera més o menys previsible. Es pot demanar a l'alumnat que escriga una petita continuació de la seua història tenint en compte les circumstàncies personals de tots dos.

Després de la lectura, interessa traure algunes conclusions. Es pot fer una pluja d'idees sobre aquestes conclusions i apuntar-les a la pissarra perquè tot el grup les tinga a la seua llibreta. Es poden donar idees sobre el món indígena, els límits ètics de la premsa i la ciència, el respecte al medi ambient, etc.

Es pot arreplegar algun dels treballs realitzats al començament de la novel·la i rellegir-lo en conèixer els fets que hi narra.

Si es vol proposar la redacció d'un nou text, es pot proposar l'escriptura d'un relat curt de característiques similars (un esperit de la natura) ambientat en un altre lloc exòtic com Àfrica o Àsia.

QÜESTIONARI

1. Quin creus que és el principal problema de D. J.?
2. Com veus l'actitud d'Otília en segrestar el vaixell?
3. Com jutjaries l'actitud dels protagonistes respecte de la integritat del Youq?
4. Què causa el desplaçament de l'expedició cap a l'Amazones? Què hi volen fer?
5. Què hauries fet tu si fores Otília?
6. Què opines de la vida en comunió amb la natura com la dels untsuri shuar?
7. Amb quin personatge t'has sentit més identificat? Per què?
8. Mor algun dels protagonistes? Té algun accident?
9. Què creus que faran Otília i D. J. en el futur?

Propostes didàctiques referides al llibre
L'esperit dels gels (ISBN: 978-84-982-479-16)

© Xavier Mínguez

© Edicions Bromera, SL

Apartat de correus 147 - 46600 Alzira

www.bromera.com

collecció
esfera

L'esperit dels gels

MAITE CARRANZA

Tot comença a Groenlàndia, el país del fred. Una jove anglesa, un capità de vaixell, un esquimal i un esperit dels gels es troben en una nit màgica. L'atzar els empeny a emprendre un viatge fascinant mentre fugen d'un antropòleg obsedit a capturar éssers mítics per convertir-los en peces de museu.

L'Otilia, el jove Anarfiq i en D. J. s'embarquen sense saber-ho en una aventura perillosa, romàntica, i de vegades humorística, que els portarà més enllà de l'Àrtic, fins a l'Amazònia...

Maite Carranza (Barcelona, 1958) és escriptora i guionista. Dins la seva obra, guardonada amb diversos premis literaris i traduïda a nombroses llengües, destaca l'èxit internacional de la trilogia fantàstica *La guerra de les bruixes*. *L'esperit dels gels* és el seu primer títol a Edicions Bromera.

www.bromerajove.com

edicions
bromera

www.bromera.com
edicions

bromera

